

SANȚIUNILE PROCEDURALE CIVILE CONFORM LEGISLAȚIEI REPUBLICII MOLDOVA

Vasile CREȚU

CZU: [347.91/.95:343.241](478)

inastarosta@mail.ru

Legislația procedurală civilă a Republicii Moldova stabilește că sancțiunile procedurale sunt urmările nefavorabile, stabilite de normele de drept procedural civil, care survin pentru subiectul obligat în raport procedural în caz de neîndeplinire sau de îndeplinire defectuoasă a unui act de procedură, precum și în caz de exercitare abuzivă a unui drept procedural (art. 10 alin. (1) CPC RM). Aliniatul dat conține norma – definiție care desemnează definirea legală a sancțiunilor procedurale civile. Reieșind din prevederile normei indicate, sancțiunile procedurale civile reprezintă măsurile de influență a statutului prin intermediul instanței judiciare (influență etatică) cu urmări nefavorabile în caz de conduită a participanților la proces (art. 55 CPC RM) și ai altor subiecți a raportului procesual civil, neconformă prescripțiilor normative procesual civile. Reglementarea normativă a sancțiunilor procedurale civile își găsește expresia formală în dreptul procesual civil, în calitate de ramură de drept.

Printre cele mai importante acte normative a Republicii Moldova care constituie sistemul legislativ procedural civil, rolul primordial îi revine Codului de procedură civilă al Republicii Moldova nr.255 - XV din 30 mai 2003 (CPC RM).

Sanțiunile procedurale civile sunt aplicate în exclusivitate doar numai de către instanța de judecată (judecător, complexul de judecată) și doar în raport cu subiecții relațiilor procesual civile.

Sanțiunile procedurale civile au menirea de a asigura realizarea curentă și eficientă a actului de justiție pe marginea pricinilor civile concrete și, în final – asigurarea realizării sarcinilor de bază ale procedurii civile (art. 4 CPC RM).

Doctrina juridică procesual-civilă definește neuniform noțiunea de *sancțiune procedurală civilă*. În ceea ce ne privește, considerăm că sancțiunile procedurale civile reprezintă măsurile de influență etatică cu

urmări nefavorabile pentru subiectul obligat în raport procedural, prevăzute în normele dreptului procesual civil, aplicate de către instanța de judecată în procesul judecării unei pricini civile, fiind, în final, aprecierea negativă de către instanța de judecată a conduitei ilegale a acestora și care au menirea de a asigura efectuarea curentă și eficientă a actului de justiție.

Normele de procedură civilă sunt structurate în marea majoritate din ipoteză, dispoziție și sancțiune. În lipsa sancțiunii ele își pierd obligativitatea (imperativitatea) și se transformă în simple recomandări, respectarea și executarea cărora e doar preferabilă.

Toate sancțiunile procedurale civile servesc unui scop procesual comun – asigurarea desfășurării corespunzătoare a raporturilor procesuale civile în cadrul examinării pricinii civile și astfel se contribuie la judecarea justă, în termen rezonabil, a cauzelor de apărare a drepturilor încălcate sau contestate.

Eficiența sancțiunilor procedurale civile e dependentă de corectitudinea determinării tipului de sancțiune, locului și rolului fiecărui tip de sancțiune, a măsurilor concrete de combatere a conduitei nenormative, de gradul de corespundere dintre caracterul sancțiunii și gravității încălcării procesuale civile.

Eficacitatea aplicării sancțiunilor procedurale civile e posibilă datorită clasificării sancțiunilor procedurale civile, care permite studierea lor sub diferite aspecte.

Clasificarea sancțiunilor procedurale civile în doctrina juridică procesual civilă a fost făcută după mai multe criterii. Vom utiliza doar câteva din ele, cele care, în viziunea noastră, prezintă atât interes teoretic, cât și practic. Astfel nominalizăm următoarele:

1. După caracterul constrângerii de stat (etactice), sancțiunile procedurale civile pot fi: sancțiuni ce dețin nemijlocit impuneri etactice și sancțiuni lipsite de aceasta. Grupul primelor constă, de pildă, din:

a) casarea hotărârilor, închierilor și deciziilor ilegale și neîntemeiate (art. 386; 432 CPC RM); b) survenirea consecințelor procesuale nefaste, refuzul săvârșirii de acte procesuale reieșind din omiterea termenului procesual (art. 119¹ alin. (1) CPC RM); decăderea din dreptul de a solicita repetat efectuarea expertizei judiciare din motive de ne plată de

către solicitantul expertizei judiciare a sumei pentru efectuarea expertizei (art.124 alin. (2) CPC RM) ș.a.

Cel de-al doilea grupă a sancțiunilor lipsite de caracterul de impuneri etatice constă, de pildă, din: avertizarea persoanelor care încalcă ordinea în ședința de judecată (art. 196 alin. (1) CPC RM); îndepărtarea participantului la proces sau a reprezentantului avertizat din sală pentru tot timpul dezbaterilor judiciare (art. 196 alin. (2) CPC RM); repararea prejudiciului cauzat prin amânarea procesului (art. 206 alin. (6) CPC RM) etc.

2. După scopul și caracterul activității subiecților raporturilor procesuale civile și metodele de asigurare a ordinii de drept în cadrul procesului civil, sancțiunile procedurale civile pot fi clasificate în trei categorii: a) represive (de amendare), b) prohibitive (interdictive, de interzicere), c) de restabilire a drepturilor încălcate.

Sancțiunile represive sunt măsuri ce atrag răspunderea juridică, pentru comiterea faptelor prejudiciabile de natură procedurală. Cele prohibitive (interdictive) și de restabilire sunt măsuri de protecție, sunt aplicate în cazul constatării conduitei anormale fără consecințe prejudiciabile de ordin procedural.

Sancțiunile procedurale civile represive sunt măsuri ale constrângerii de stat, aplicarea cărora influențează culpabilul, care evită să execute obligațiile sale procesuale sau prescripțiile instanței de judecată.

Sancțiunile procedurale civile represive se manifestă prin aplicarea diverselor măsuri de constrângere etatică: amenzile (Cap. XI, art. 161-163 CPC RM) aplicate de regulă subiecților ce nu pretind un interes juridic în procesul de judecare a pricinilor civile. De pildă, amendă pentru persoanele vinovate care nu sunt participanți la proces de la 20 la 50 u.c., pentru neîndeplinirea cererii de a se prezenta probe ca fiind nemotivată (art. 119 alin. (3) CPC RM) ș.a.

Participanții la proces (art. 55 CPC RM) fiind subiecți ai procesului civil care au interes juridic în proces, de regulă, nu sunt supuși măsurilor de constrângere în formă de amenzi cu excepția cazurilor strict stabilite de legea procesuală civilă. Astfel, participanții la proces care exercită drepturile procesuale în mod abuziv se sancționează de către instanța de judecată cu amendă în mărime de până la 50 u. c. (art. 61 alin. (3) CPC RM).

3. În funcție de calitatea procesuală a subiecților dreptului procesual civil. Față de diferite categorii de subiecți ai raporturilor procesuale civile (instanța de judecată și grefierul; participanții la proces; persoanele care contribuie la înfăptuirea justiției) pot fi aplicate măsurile de influență. De pildă, față de instanța de judecată, care se face vinovată de încălcarea normelor procesuale civile sunt aplicate sancțiunile de restabilire sub forma casării hotărârii, închierii sau deciziei; modificarea hotărârii; trimiterea cauzei spre rejudecare în prima instanță. Vizavi de participanții la proces sunt aplicate cu prioritate sancțiunile prohibitive și numai în anumite cazuri strict prevăzute de legea procesuală civilă și sancțiuni represive (de amendare).

În ceea ce privește subiecții procesului civil care contribuie la înfăptuirea justiției, cum sunt: martorii, experții, specialiștii, interpreții, posesorii de probe scrise sau altor materiale, persoanele cu funcții de răspundere, acestora li se pot aplica sancțiuni represive.

4. Din punctul de vedere al gradului de determinare a sancțiunilor procedurale civile în textul normelor procesuale civile, toate sancțiunile pot fi clasificate în: absolut-determinate, relativ-determinate, alternative și cumulative.

Sancțiunile absolut-determinate specifică expres și clar care măsură a constrângerii de stat trebuie dispusă de către instanță față de subiectul culpabil. Instanța de judecată nu dispune de a alege măsura de influență, fiind ținută să aplice doar ceea ce este expres indicat în lege: avertisment, refuzul acceptării înfăptuirii unui act procedural, îndepărtarea din sala de judecată ș.a.

Sancțiunile relativ-determinate permit instanței de judecată aplicarea măsurilor constrângerii de stat în limitele stabilite de norma procesuală: amendă în mărime de până la 50 u.c. (art. 61 alin. (3) CPC RM). Legea stabilește limita maximă a sancțiunii, alegerea mărimii amenzii depinde de gravitatea ilegalității comise, de persoana subiectului responsabil, de starea lui pecuniară și de alte circumstanțe.

Esența sancțiunilor alternative se exprimă prin faptul că mai multe măsuri de influență sunt concentrate într-o unică normă procesuală, fiecare putând fi aplicată sinestătător pentru o anumită încălcare. De pildă, în cazul neprezentării nemotivate a martorului, instanța de

judecată poate ordona aducerea lui forțată și la cererea părții interesate îl poate obliga la reparația prejudiciului cauzat prin amânarea ședinței de judecată (art. 207 alin. (3) CPC RM).

Sancțiunile cumulative, similar celor alternative, conține două sau mai multe măsuri de influență, însă sunt aplicate concomitent față de una și aceeași persoană pentru una și aceeași faptă: în cazul încălcării în masă a ordinii în ședința de judecată, instanța poate îndepărta din sală toate persoanele care iau parte la proces și examina cauza în ședință închisă.

Multitudinea sancțiunilor procedurale civile determină clasificarea acestora și după alte criterii. Au fost utilizate doar câteva din ele, fără a diminua ori supraaprecia altele dintre criteriile aplicate de clasificare.